

O‘ZBEKISTONDA DAVLAT HOKIMIYATI VA BOSHQARUV ORGANLARI OCHIQLIGI

Duturayev Shohruh Muxammadnabiyevich

Yoshlar muammolarini o'rganish va istiqbolli kadrlarni tayyorlash

instituti bo'lim boshlig'i

duturayevshohruh@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada O‘zbekistonda davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatida ochiqlik siyosatini ta‘minlash jarayonlari tahlil qilingan. Ochiqlikni oshirishga qaratilgan institutsional va huquqiy islohotlar, jumladan, Prezident qarorlari, “Ochiq ma’lumotlar portali”ning faoliyati, Xalq qabulxonalari tizimi, shuningdek xalqaro reytinglar va indikatorlar misolida natijalar ko‘rsatib berilgan. Maqolada shaffoflik siyosati aholining davlat boshqaruvidagi ishonchini mustahkamlash, korrupsiyani kamaytirish hamda ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotni jadallashtirishdagi ahamiyati yoritiladi. Tahlil natijalariga ko‘ra, O‘zbekistonda davlat boshqaruvining ochiqligi demokratik jamiyat qurishning muhim omili sifatida namoyon bo‘layotgani ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so‘zlar: davlat hokimiyati, boshqaruv organlari, ochiqlik siyosati, shaffoflik, demokratik rivojlanish, Xalq qabulxonasi, Ochiq ma’lumotlar portali, korrupsiya, islohotlar, fuqarolik ishtiroki.

АННОТАЦИЯ

В данной статье проанализированы процессы обеспечения политики открытости в деятельности органов государственной власти и управления в Узбекистане. Показаны институциональные и правовые реформы, направленные на повышение открытости, в том числе указы Президента, деятельность портала «Открытые данные», система Народных приемных, а также результаты на примере международных рейтингов и индикаторов. В статье освещается значение политики прозрачности в укреплении доверия населения к государственному управлению, снижении коррупции и ускорении социально-экономического развития. По результатам анализа научно обосновано, что открытость государственного управления в Узбекистане проявляется как важный фактор построения демократического общества.

Ключевые слова: государственная власть, органы управления, политика открытости, прозрачность, демократическое развитие, Народная приёмная, Портал открытых данных, коррупция, реформы, гражданское участие.

ABSTRACT

This article analyzes the processes of ensuring openness policy in the activities of state authorities and public administration in Uzbekistan. It highlights institutional and legal reforms aimed at increasing transparency, including Presidential decrees, the operation of the “Open Data Portal,” the Public Reception system, as well as results illustrated through international ratings and indicators. The article emphasizes the role of transparency policy in strengthening public trust in governance, reducing corruption, and accelerating socio-economic development. The analysis concludes that openness of public administration in Uzbekistan is emerging as a key factor in building a democratic society.

Keywords: state authority, governance bodies, openness policy, transparency, democratic development, People’s Reception Office, Open Data Portal, corruption, reforms, civic participation.

KIRISH

Demokratik davlat qurilishida hokimiyat organlarining ochiqligi va shaffofligi eng muhim mezonlardan biri sanaladi. Chunki ochiqlik fuqarolarning davlat boshqaruvi ga nisbatan ishonchini mustahkamlaydi, qarorlarning mazmunini ularning o‘zi uchun tushunarli va nazorat qilinadigan darajaga olib chiqadi. Bugungi kunda dunyoning rivojlangan demokratiyalarida to‘plangan tajriba shuni ko‘rsatmoqdaki, fuqarolarning davlat boshqaruvida faol ishtirok etishi hamda erkin axborot olish huquqi ochiq jamiyatning kafolatidir. Shu sababli Birlashgan Millatlar Tashkiloti, Yevropa Ittifoqi va Jahon banki kabi nufuzli xalqaro tashkilotlar ham davlat boshqaruvida ochiqlik va hisobdorlikni barqaror taraqqiyotning asosiy omillaridan biri sifatida belgilab kelmoqda.

O‘zbekiston mustaqillikka erishgach, davlat boshqaruv tizimini isloh qilish, fuqarolarning davlat organlariga bo‘lgan ishonchini oshirish, korrupsiyaga qarshi samarali mexanizmlarni joriy etish yo‘lida ochiqlik tamoyillari bosqichma-bosqich tatbiq etilib kelmoqda. Ayniqsa, so‘nggi yillarda davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatini shaffoflashtirish, qarorlar qabul qilish jarayonida fuqarolarni bevosita jalb etish, jamoatchilik nazoratini kuchaytirishga alohida e‘tibor qaratilmoqda. Prezidentimizning qator farmon va qarorlarida “ochiqlik siyosati” davlat boshqaruvi samaradorligini oshirishning ustuvor yo‘nalishi sifatida qayd etilgan.

Davlat hokimiyati va boshqaruv organlarida ochiqlikni ta'minlash bir nechta asosiy maqsadlarga xizmat qiladi. Birinchidan, fuqarolarning davlat siyosatiga nisbatan ishonchini kuchaytiradi; ikkinchidan, korrupsion xatarlarning oldini oladi; uchinchidan esa, qarorlar qabul qilishda jamoatchilik fikrini hisobga olish imkonini beradi. Shu maqsadda "Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to'g'risida"gi Qonun qabul qilinib, unda davlat organlari faoliyatini yoritish, axborotdan foydalanish tartiblari va mexanizmlari huquqiy asosda mustahkamlandi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining jadal rivojlanishi ham ochiqlik siyosatini samarali amalga oshirish imkoniyatlarini kengaytirmoqda. Masalan, elektron hukumat tizimining joriy qilinishi, davlat xizmatlarining raqamlashtirilishi va ochiq ma'lumotlar portalining faoliyati nafaqat aholining davlat organlari bilan aloqasini qulaylashtirmoqda, balki shaffoflikni ham sezilarli darajada kuchaytirmoqda. O'zbekistonda davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatining ochiqligi nafaqat boshqaruv samaradorligini ta'minlash, balki fuqarolik jamiyatini rivojlantirish, huquqiy davlatni barpo etishda ham muhim omil hisoblanadi. Ushbu maqolada sohadagi islohotlarning mazmuni, milliy va xalqaro tajribalar, mavjud muammolar hamda istiqboldagi ustuvor vazifalar tahlil qilinadi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

O'zbekistonda davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatida ochiqlik siyosatini kuchaytirish demokratik taraqqiyotning ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida qaralmoqda. Bu jarayon, bir tomondan, fuqarolarning boshqaruv jarayonida bevosita ishtirokini ta'minlasa, ikkinchi tomondan, davlat organlari ustidan jamoatchilik nazoratini kengaytirish orqali boshqaruv samaradorligini oshiradi. Bugungi kunda axborot erkinligi, davlat xizmatlarining shaffofligi va hisobdorlik tamoyillari jamiyat taraqqiyotining ajralmas bo'g'iniga aylanmoqda. 2014-yilda qabul qilingan "Davlat hokimiyati va boshqaruvi organlari faoliyatining ochiqligi to'g'risida"¹gi Qonun davlat organlari zimmasiga fuqarolarga to'liq, ishonchli va o'z vaqtida axborot yetkazib berish majburiyatini yukladi. Mazkur qonunning qabul qilinishi ochiqlik siyosatining huquqiy asoslarini mustahkamlab, uni institutsional darajada kafolatlab berdi.

So'nggi yillarda mamlakatimizda "E-Open Data"² portali, Prezident qarorlari va hukumat hujjatlarining onlayn bazalari, shuningdek, "Xalq qabulxonalari" va "Virtual qabulxona" kabi interaktiv platformalar faoliyati natijasida davlat bilan fuqarolar o'rtasidagi muloqot sifati sezilarli darajada oshdi. Xususan, 2024-yilda xalq qabulxonasi va Prezident virtual qabulxonasiga jami 1,2 milliondan ortiq murojaat

¹ <https://lex.uz/docs/-2381133>

² <https://data.egov.uz/>

tushib, qariyb 83,7 % (938 mingdan ko‘prog‘i) bevosita mahalliy hokimiyat organlari darajasida hal etilgan³. Bu esa aholining muammolarini joyida va tezkorlik bilan hal qilishda ochiq muloqotning samaradorligini yaqqol ko‘rsatadi. Davlat organlari faoliyatida shaffoflikni oshirish korrupsiyaga qarshi kurashda ham muhim omil bo‘lib xizmat qilmoqda. Transparency International tashkilotining Korrupsiyani qabul qilish indeksida O‘zbekistonning so‘nggi besh yilda 20 pog‘onaga ko‘tarilgani ham ochiqlik siyosatining amaliy samarasidir⁴. Chunki davlat xizmatlarining elektron shaklda ko‘rsatilishi, xarid jarayonlarining ochiq e‘lon qilinishi, byudjet mablag‘larining taqsimoti yuzasidan muntazam hisobot berilishi korrupsion xatarlarni keskin kamaytirmoqda. Ochiqlik tamoyillari aholining siyosiy va huquqiy madaniyatini yuksaltirishda ham muhim rol o‘ynayapti. Ochiq parlament tizimining shakllanishi, mahalliy kengashlar faoliyatining yoritilishi, onlayn eshittirishlar orqali qonun ijodkorligi jarayonining keng jamoatchilikka ochiqlanishi fuqarolarning siyosiy jarayonlarga qiziqishini oshirmoqda. Misol uchun, Oliy Majlis Qonunchilik palatasi majlislarining jonli efirda yoritilishi fuqarolarda davlat siyosatiga nisbatan ishonchni mustahkamlashga xizmat qilmoqda. Ochiqlik siyosatini chuqurlashtirish nafaqat fuqarolarning davlatga bo‘lgan ishonchini kuchaytiradi, balki ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlash va taraqqiyotga yo‘l ochishda ham asosiy omil bo‘lib xizmat qiladi. Aholining boshqaruv jarayonida faol ishtiroki, ochiq muloqot platformalarining kengayishi va hisobdorlik mexanizmlarining kuchayishi O‘zbekistonni demokratik yangilanish yo‘lida yangi bosqichga olib chiqmoqda. Shu ma’noda, ochiqlik siyosati nafaqat davlat organlarining, balki butun jamiyatning demokratik qadriyatlarini mustahkamlashga xizmat qilmoqda.

O‘zbekiston Respublikasida davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatida ochiqlik siyosati tobora mustahkamlanib bormoqda. Ochiqlik va shaffoflik jamiyat ishonchini oshirish, korrupsiyaning oldini olish va fuqarolarni boshqaruv jarayonlariga jalb etishda muhim omil sifatida xizmat qilmoqda. So‘nggi yillarda davlat xizmatlari ko‘lamining kengayishi, raqamli texnologiyalar asosida murojaatlarni qabul qilish va ko‘rib chiqish tizimining takomillashuvi, xalq qabulxonalari hamda “Open Data” platformalarining faoliyati bu borada sezilarli natijalarni ta‘minlamoqda.

Shu bilan birga, ochiqlikni chuqurlashtirish jarayonida bir qator vazifalar ham dolzarbligicha qolmoqda. Jumladan, hududiy hokimiyat organlari faoliyatida axborotning muntazam va sifatli e‘lon qilinishini ta‘minlash, fuqarolarning axborotdan foydalanish ko‘nikmalarini oshirish, davlat xizmatchilarining mas’uliyati

³ https://murojaat.gov.uz/oz/news/view/2490?utm_source=

⁴ <https://www.gazeta.uz/en/2024/01/30/transparency-international-cpi/?utm=>

va malakasini kuchaytirish zarur. Xalqaro reytinglarda O'zbekistonning o'rni yildan-yilga yaxshilanayotgani esa, olib borilayotgan islohotlarning samaradorligini ko'rsatadi. Davlat boshqaruvida ochiqlik siyosati demokratik taraqqiyotning asosiy kafolatlaridan biri bo'lib, ushbu tamoyilni izchil davom ettirish, uni barcha darajadagi boshqaruv tizimlariga chuqur singdirish O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy hayotida barqarorlik va taraqqiyotni ta'minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. United Nations. Universal Declaration of Human Rights. – 1948.
2. Open Government Partnership (OGP) Annual Reports, 2020–2023.
3. World Bank. “Governance Indicators Database”. – Washington, 2022.
4. Transparency International. “Corruption Perceptions Index 2023”. – Berlin, 2024.
5. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining rasmiy veb-sayti – www.president.uz
6. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi – www.parliament.gov.uz
7. O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali – www.gov.uz
8. Ochiq ma'lumotlar portali – www.data.gov.uz
9. O'zbekiston Respublikasi Ochiq ma'lumotlar portali. // O'zbekiston Respublikasi Hukumat portali, <https://data.egov.uz>.
10. O'zbekiston Respublikasi Qonuni “Davlat hokimiyati va boshqaruv organlari faoliyatining ochiqligi to'g'risida”. 2014-yil 5-may, O'RQ–369-son. // Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, <https://lex.uz/docs/-2381133>
11. “Murojaatlardan daromadga” loyihasi asosida qariyb 2,5 ming murojaatchi daromadli qilindi. Rasmiy yangilik. 2025-yil 30-yanvar. Murojaatlar bilan ishlash yagona onlayn platformasi. <https://murojaat.gov.uz/oz/news/view/2490>
12. Uzbekistan rises in Transparency International's Corruption Perceptions Index. Gazeta.uz, 30-yanvar 2024. // Uzbekistan rises in Transparency International's Corruption Perceptions Index. Gazeta.uz, 2024-yil 30-yanvar, <https://www.gazeta.uz/en/2024/01/30/transparency-international-cpi/?utm>